

JENS BJØRNEBOE (1920-1976)

Jens Bjørneboe fremstår etter manges mening som vår mest sentrale, mest omtvistede og mest samfunnskritiske etterkrigsforfatter. Han har en stor produksjon som spenner vidt: roman, drama, essays og lyrikk. Helt fra tidlig på 1950-tallet og til sin død var han i helt usedvanlig grad engasjert i samfunnsdebatten, både gjennom sine kontroversielle bøker og sin samfunnspolitiske deltakelse for øvrig.

Bøkene "Jonas", "Uten en tråd" og "Under en hårdere himmel" er eksempler på romaner som utløste heftige debatter. Men Bjørneboe var ikke bare debattant og polemiker, han hadde også omfattende kunnskaper om kultur i sin alminnelighet og litteratur i særdeleshet.

Fredrik Wandrup skrev i 1984 en Bjørneboe-biografi som gir et meget godt bilde av mennesket bak bøkene.

Det er ikke lett å skaffe seg alle Bjørneboes bøker i pene førsteutgaver. De største problemene vil man nok få med "Røde Emma", det lille trykket om anarkismen, og "Uten en tråd". Prisene på Bjørneboe har steget sterkt i de siste årene – dette gjelder særlig bøker med dedikasjoner. Her har vi flere ganger sett priser i størrelsesordenen kr. 6000-8000. Også pene eksemplarer av de tidlige romanene med smussomslag selges nå for 1000-2000 kroner. **Siden forrige utgave av "Norske førsteutgaver", er det funnet to nye trykk fra 1956. Disse er meget sjeldne.**

De fleste av Bjørneboes bøker er fortsatt forholdsvis lette å få tak i. Det er derfor all grunn til å være kresen og heller betale det dobbelte av prisen for en bok med smussomslag enn for en uten.

I nærværende oversikt har vi bare tatt med bøker og separate enkelt-trykk. For en mer fullstendig oversikt over den samlede produksjonen henviser vi til Aud Gulbrandsen og Jadwiga Teresa Kvadsheim: Jens Bjørneboe. En bibliografi (1978).

JENS BJØRNEBOES FØRSTEUTGAVER:

- 1951: Dikt. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1952: Før hanen galer. Roman. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Knut Yran.* Hellsjirtingbind.
- 1953: Ariadne. Dikt. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1955: Jonas. Roman. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Knut Yran. Hellsjirtingbind.
- 1956: **Joseph og hans brødre.**
Særskilt paginert særtrykk av "Ordet" nr. 3.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1957: **Raniero. Skuespil "etter Ljuslågan" av Selma Lagerlöf.**
Særskilt paginert særtrykk av "Ordet" nr. 1.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1957: Under en hårdere himmel. Cappelen.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ø. Jørgensen. Hellsjirtingbind.
- 1958: Den store by. Cappelen.
Innbinding: Omslag, typografisk. Pappbind (senere salgsbind). Samme bindtype som det senere originalbindet (type B) på "Drømmen og hjulet".
- 1958: Vinter i Bellapalma. Av forfatteren Hans Berlows etterlatte papirer. Cappelen.
Innbinding: Omslag, tegnet av Odd Børretzen. Sjirtingryggbind.
- 1959: Blåmann. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Knut Yran. Hellsjirtingbind.

- 1960: Den onde hyrde. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet, usignert. Hellsjirtingbind. Omslag i to varianter:
A. Ubeskåret materie (13,2 x 19,8 cm)
B. Beskåret materie (12,5 x 19 cm) I flere av de registrerte beskårede eksemplarene har det vært vedlagt omtale fra forlaget, noe som kan peke mot at disse eksemplarene kan ha vært utsendt til anmeldere.
- 1964: Drømmen og hjulet. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Omslag i to varianter:
A. Ubeskåret materie (13,2 x 19,8 cm)
B. Beskåret materie (12,5 x 19 cm) I flere av de registrerte beskårede eksemplarene har det vært vedlagt omtale fra forlaget, noe som kan peke mot at disse eksemplarene kan ha vært utsendt til anmeldere.
Forlagsbind i tre varianter:
A. Hellsjirtingbind – vanlig Aschehoug-bind.
B. Senere pappbind med mørkeblå sjirtingrygg uten tittelfelt.
C. Senere pappbind med lyseblå sjirtingrygg med grått tittelfelt med gulltrykk.
Annet mønster på pappbindet enn B.
D. Sannsynligvis helt samtidig pappbind med lyseblå sjirtingrygg og sort tittelfelt med gulltrykk.
- 1965: Til lykke med dagen. Pax.
Innbinding: Omslag, tegnet av Arild Kristo. Kunstskinnbind med typografisk smussomslag. Det er to papirkvaliteter:
A. Tykt papir.
B. Tynt papir.
- 1966: Uten en tråd.
Her foreligger det fire varianter på norsk:
A. Uten en tråd. Skrevet av en av Norges mest kjente forfattere. Scala Forlag. Beslaglagt.
Innbinding: Hellsjirtingbind med illustrert vareomslag. *
Dette er den egentlige førsteutgaven.
B. Uten en tråd. Skrevet av en av Norges mest kjente forfattere. Piratutgave Oslo 1966. Blankt omslag.
Identisk med A, men uten angivelse av "Johansen & Nielsen Boktrykkeri, Oslo" på tittelbladets verso.
C. Uten en tråd. IBA International Book Automation, Uddevalla 1967. På tittelbladet står det "skrevet av Jens Bjørneboe" (!)
Innbinding: Pappbind med samme smussomslag som A.
D. I tillegg kjennes en stensilert utgave – også pirattrykk – som ble utgitt i 1966.
- 1966: Frihetens øyeblikk. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, radering av Jacques Callot. Hellsjirtingbind. I enkelte eksemplarer er vareomslaget medbundet originalbindet.
- 1966: Fugleelskerne. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, komponert.
Teaterstykket ble først oppført av det danske Odin Teatret i Oslo i oktober 1965. Jens Bjørneboe skrev en 3-siders innledning under tittelen "Amputasjon eller adaptasjon? Om Odin Teatrets versjon av Fugleelskerne", jfr. s. 12-14 i et hefte fra Odin Teatret: "Ornitofilene, Kaspariana, Fera!".
- 1968: Aske, vind og jord. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Kari Nordby.
- 1968: Semmelweis. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1968: Norge, mitt Norge. Pax.
Innbinding: Omslag, tegnet av Jan Gjerde.

- 1968: Uden en trævl 2. København. Stig Vendelkærs Forlag. Boken ble ikke utgitt i Norge.
Innbinding: Omslag, typografisk.*
- 1969: Kruttårnet. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, radering av Jacques Callot. Helsingjirtebind. I enkelte eksemplarer er vareomslaget medbundet originalbindet.
- 1970: Vi som elsket Amerika. Pax.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1970: Amputasjon. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1971: Anarkisme - I dag? *Kommunen.
Innledning til diskusjon i Studentersamfundet i Oslo, 6. september 1971 (16 sider). *Her foreligger det to varianter.*
A. ØVRE del av K'en i Kommune i hvitt.
B. ØVRE del av K'en i Kommune i rødt.
- Det kom en 2. utgave i 1974 – i 250 (?) eksemplarer – i offset-trykk og i A4 format. Identisk med førstetrykket, men førstetrykkets tre siste linjer på side 15 er utelatt.
Her foreligger det to varianter:
A. Rød tape i ryggen.
B. Sort tape i ryggen.
- 1972: Politi og anarki. Pax.
Innbinding: Omslag, Bjørn Roggenbihl.
Det er registrert TO særtrykk av kapittel II, Henstilling Til Stortingets justiskomite / Stortinget / Oslo (s. 90-117).
A. Blanke omslag. Trykket starter på side 90, med pagineringen i innerste marg. Denne siden forekommer i førsteutgaven og de senere utgaver på venstre side, med pagineringen i ytre marg. Videre har side 102 og 117 i særtrykket paginering. Disse sidene har ikke paginering i de registrerte utgaver av boken.
B. Tegnet omslag med "Justismord" i rødt bak piggråd i øvre del. 32 upaginerte sider. Sats og format er identisk, men særtrykket inneholder illustrasjoner og fotografier på flere sider. Disse er ikke tatt med i "Politi og anarki".
- 1972: Hertug Hans. En novelle. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, radering av Jacques Callot. *Helsingjirtebind.* I enkelte eksemplarer er vareomslaget medbundet originalbindet.
Det foreligger en spesiell svensk utgave: Hertig Hans. Illustrerad med teckningar av Peter Dahl, Atlantis. Stockholm, 1979. Denne er trykt i 150 nummererte eksemplarer, hvor det er vedlagt en signert originalradering av Peter Dahl.
- 1973: Stillheten. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, radering av Jacques Callot. Helsingjirtebind. I enkelte eksemplarer er vareomslaget medbundet originalbindet.
Det er registrert et eksemplar hvor side 113-128 er bundet opp ned mellom side 144/145. Trykken er enkelte steder relativt svak.
- 1973: Tilfellet Torgersen. Rekonstruert av aktstykker. Scénario v/Jens Bjørneboe 1972. Pax.
Innbinding: Omslag, Bjørn Roggenbihl.
- 1973: Samlede skuespill. Pax.
Innbinding: Omslag, Bjørn Roggenbihl.
- 1974: Haiene. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet. Helsingjirtebind. I enkelte eksemplarer er vareomslaget medbundet originalbindet.

1976: Dongery. Pax.
Innbinding: Omslag, Bjørn Roggenbihl.
Et førstetrykk av Dongery med tittelen Dongeri (!) ble offentliggjort - antagelig i 1974 - i et ukeblad med paginering s. 17 - 24 på rødt papir. Her er de to første scenene offentliggjort. Det er opplyst avslutningsvis at "Jens Bjørneboes skuespill "Dongeri" (!) kommer i bokform våren 1975 med sannsynligvis 1 scene til som ennå ikke er ferdigskrevet." **Klubb-7 program?**

Etter Jens Bjørneboes død er utgitt:

- 1976: Røde Emma. Forlaget Bjørnsons Grav.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ole Kr. Lunde.
Boken ble supprimert, da den ble utgitt uten tillatelse fra forfatteren/hans familie.
- 1976: Under en mykere himmel. Brev og bud fra en Steinerskole. Redaksjon og innledning ved André Bjerke. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, med fotografi av Jens Bjørneboe.
- 1977: Lanterner. Noveller, reisebrev, epistler med forfatterens illustrasjoner. Redaksjon: André Bjerke. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, med tegning av Jens Bjørneboe. Helsingjirtebind. I enkelte eksemplarer er vareomslaget medbundet originalbindet.
- 1977: Samlede dikt. Redaksjon og innledning ved André Bjerke. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, med tegning av Jens Bjørneboe. Helsingjirtebind. I enkelte eksemplarer er vareomslaget medbundet originalbindet.
- 1977: Om Brecht. Redigert av Tone T. Bjørneboe og Fredrik Engelstad. Pax.
Innbinding: Omslag, Bjørn Roggenbihl.
- 1978: Om teater. Redigert av Tone T. Bjørneboe og Fredrik Engelstad. Pax.
Innbinding: Omslag, Bjørn Roggenbihl.
- 1979: Bøker og mennesker.
Artikler i utvalg ved Aud Gulbrandsen og Jadwiga Teresa Kvasdheim. Innledning ved Tone T. Bjørneboe. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, med fotografi av Jens Bjørneboe.